

УДК 351.746.1.

Віктор МАРТИНЮК

*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

Дмитро ОЛЕШКО

*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МОБІЛЬНИМИ ОРГАНАМИ ТА ПІДРОЗДІЛАМИ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ

У статті викладено шляхи вдосконалення системи управління мобільними органами і підрозділами охорони державного кордону під час підготовки проведення спеціальної операції з ліквідації незаконно утворених озброєних формувань. Вироблено рекомендації з питань підвищення відповідності системи управління щодо виконання завдань боротьби з незаконно утвореними озброєними формуваннями.

Ключові слова: *система управління, органи і підрозділи, територіальна оборона України, боротьба з незаконно утвореними озброєними формуваннями, спеціальна операція, оперативна обстановка, інформація.*

© Мартинюк В., Олешко Д.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогодні особливої гостроти набуває ряд питань, пов'язаних із розробленням теоретичних положень щодо організації управління органами охорони державного кордону під час виконання завдань щодо боротьби з незаконно утвореними озброєними формуваннями (НЗФ) під час ведення територіальної оборони, які у Положенні про територіальну оборону України [1] конкретно не відображені.

Важливість ефективного управління значно зростає при підготовці та проведенні спеціальних операцій із знешкодження озброєних злочинців, припинення контрабандної діяльності або вторгнення збройних груп та злочинних організацій на території України, а також заходів, пов'язаних з припиненням терористичної діяльності, насамперед, під час проведення антитерористичної операції (АТО) на сході країни. Як свідчить досвід проведення АТО на сході України, основні функції управління проведенням відповідних правових заходів за планом спеціальних операцій проти заворушників і на такий період згідно із законодавством можуть бути покладені на МВС та СБУ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Питання управління підготовкою до проведення спеціальної операції (СпО) з ліквідації НЗФ практично не опрацьовані. При виконанні цього завдання вбачається доцільним не те використання відомих класичних способів підготовки та прийняття управлінського рішення, оскільки процесу розроблення та прийняття такого рішення властиві певні особливості та обмеження, які визначаються умовами проведення даних операцій з ліквідації НЗФ, а саме – забезпечення без населення, яке проживає в операційному районі, нормального функціонування державних і місцевих органів та установ тощо.

Метою статті є вироблення рекомендацій стосовно підвищення відповідності системи управління завданням боротьби та ліквідації НЗФ шляхом оптимізації роботи керівника СпО та його штабу щодо прийняття управлінського рішення на проведення спецоперації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Робота керівника СпО з ліквідації НЗФ і його штабу щодо прийняття управлінського

рішення повинна розпочинатись із з'ясування отриманого бойового завдання.

Керівник СпО повинен знати й враховувати: обмеження у застосуванні засобів збройної боротьби та спеціальних засобів; зміст етапів СпО, що має проводитися; завдання, що виконують формування, а також порядок ведення спільних з ними дій і чітке розмежування районів під час спільного несення служби. Рішення про початок підготовки СпО, спрямованої на ліквідацію НЗФ, доцільно приймати після виявлення факту ознак присутності та діяльності НЗФ. Ці факти можуть бути серйозною загрозою для коригування управлінського рішення з метою перегрупування сил і зосередження їх на збір оперативної інформації.

На етапі ознайомлення своїх заступників і начальників служб із задумом СпО з ліквідації НЗФ і усвідомлення попередніх бойових розпоряджень з організації оперативно-службових дій керівник СпО, крім іншого, формулює донесення з розвідувального забезпечення за об'єктами розвідки. У першу чергу, це має бути відображення елементів системи управління НЗФ, населених пунктів і комунікацій, які вони використовують, баз їх підготовки, блокованих військових місцевостей тощо.

Також необхідно вказувати завдання розвідки і рекогносцировки майданчиків для посадки та висадки мобільних підрозділів, ділянок морського узбережжя, придатних для забезпечення посадки, як своїх сил і засобів, так і амфібійних сил противника, системи його спостережень (у першу чергу, за повітряним та морським простором).

З урахуванням обмеженості часу основне отримання оперативної інформації у цей період доцільно покласти на авіаційні засоби розвідки. Виконання розвідувальних завдань доцільно розподілити таким чином: на авіацію ДПСУ – оглядова розвідка смуги узбережжя та детальна розвідка місцевості на державному кордоні На авіацію ЗСУ з урахуванням збігу терміну виконання цих розпоряджень. Керівник СпО, у першу чергу, в ході етапів з'ясування завдання й оцінки обстановки повинен з'ясувати для себе розподіл завдань розвідувального

забезпечення та надати вказівки з організації розвідки і підготовки даних до прийняття управлінського рішення.

Оцінку обстановки починають з оцінки НЗФ, яке необхідно ліквідувати. При цьому, крім інших питань, керівнику СпО та його штабу необхідно додатково вивчити: чисельність, характер попередніх дій, цілі, оснащеність НЗФ озброєнням, його національно-етнічний і конфесійний склад; соціально-політичні погляди бойовиків НЗФ, чисельність його поповнення добровольцями з числа місцевих жителів; наявність у складі НЗФ військовозобов'язаних кадрів, що одержали військову освіту у вітчизняних вишах чи підготовлених іноземними службами; наявність у складі НЗФ фахівців у галузі вибухотехнічної (інженерної) справи, електронної боротьби, зв'язку тощо.

Як правило, дії НЗФ спрямовані, перш за все, на провокацію внутрішнього конфлікту з подальшою його ескалацією з наміром утворення умов для вводу контингенту миротворчих сил та збройного контингенту зацікавленої сторони, порушення функціонування органів державної влади у населених пунктах і нейтралізації зусиль з боку держави на його відновлення, створення можливих ознак неспроможності державних органів загасити внутрішній конфлікт власними силами, активізація гуманітарної катастрофи та ізоляції району конфлікту, виключення введення в район контингенту Збройних Сил України (ЗСУ), блокування його комунікаційної мережі, у тому числі системи життєзабезпечення, проведення недемократичних місцевих виборів тощо. Сторона, яка зацікавлена у таких подіях, як район для розв'язання та ескалації внутрішнього конфлікту буде розглядати в першу чергу райони з важкодоступною місцевістю, райони, до яких проблематично в короткий час перекинути сили і засоби для нарощування зусиль, які межують з морською акваторією і придатні для висадки десанту, райони, які мають явні ознаки соціальних протиріч, густонаселені райони, райони, які мають достатню площу (більш як 1000 км²) і привабливу для зацікавленої сторони інфраструктуру.

Після оцінки противника (НЗФ) керівництву СпО необхідно з'ясувати: які заходи застосовувати, щоб перешкодити маневру НЗФ і

його поповненню бойовиками, озброєнням та іншими матеріальними технічними засобами; чи існують можливості, які змусять НЗФ здати зброю мирним шляхом. На підставі цього керівник СпО робить висновок щодо змісту завдань ОВС на різних етапах проведення спецоперації.

Далі здійснюється оцінка сил, які залучаються до СпО, вивчається район проведення майбутніх дій з відповідними висновками. При цьому обов'язково оцінюються:

укомплектованість мобільного підрозділу персоналом, озброєнням, бойовою технікою; морально-психологічний і фізичний стан, його ставлення до подій, що відбуваються;

склад, можливості та завдання приданих формувань, а також конкретні завдання, для вирішення яких вони будуть задіяні в СпО, порядок організації і здійснення з ними взаємодії;

наявність шляхів обходу, місць можливих завалів, руйнувань, затоплень, а також можливих районів блокування маршрутів місцевим населенням;

наявність населених пунктів і можливість застосування в них зброї та бойової техніки; стан громадського порядку у визначеному районі;

важливі об'єкти і рубежі, зайняття яких сприятиме блокуванню та ліквідації НЗФ.

На основі отриманого завдання та висновків з оцінки обстановки керівник приймає рішення на проведення СпО.

На основі управлінського рішення видається бойовий наказ керівника СпО, який є нормативним документом для сил, що залучаються до проведення СпО з ліквідації НЗФ. У бойовому наказі обов'язково вказуються: напрями зосередження основних зусиль; способи виконання завдання з ліквідації НЗФ; сили та засоби, які необхідно для цього залучити; угруповання сил і засобів (бойовий порядок), створення спеціальних збільшених нарядів; вихідні райони і час прибуття до них.

Проведення СпО за зазначеними умовами вимагає залучення мобільних сил, передбачення такої побудови сил, яка обумовлена їх об-

меженістю і водночас продиктована вимогою їх високої оперативної рухливості, потрібним часом реакції оперативного реагування, що з самого початку СпО з ліквідації НЗФ забезпечує захоплення оперативної ініціативи. Зазначена мета може бути досягнута завдяки удосконаленій схемі службового порядку мобільних підрозділів.

Службовий порядок мобільного підрозділу має складатися з груп блокування району, груп реагування та розвідувально-пошукових груп, призначених для бойових (спеціальних) дій, груп охорони об'єктів і комунікацій, рухомого загону загороджень, резерву змішаного складу. У зв'язку з обмеженістю сил і засобів, в основу задуму з блокування району СпО з ліквідації НЗФ суходелом це завдання необхідно покласти на систему КПВВ (блокпостів), замикання яких проводиться мобільними силами зі складу пошукових груп і засобами (автомобілями, бронетранспортерами) у режимі патрулювання. На маршрутах патрулювання або блокпостах обладнуються посадочні майданчики для вертольотів.

Розвідувально-пошукові групи призначені для виявлення елементів загальної системи спостереження НЗФ і місць їх знаходження. Ці дії, окрім вміння вирішувати перелік загальних питань взаємодії із ЗСУ, потребують від персоналу мобільних підрозділів чіткого знання особливостей роботи корегувальника-навідника.

Групи реагування призначаються для посилення та надання допомоги розвідувально-пошуковим групам, групам охорони важливих об'єктів і комунікацій під час виконання ними поставлених завдань. До їх складу доцільно включати оперативні підрозділи і підрозділи спеціального призначення ЗСУ, МВС, а також авіаційний підрозділ (вертолітну пару).

Резерв змішаного складу призначається для виконання раптово виниклих завдань у визначеному районі проведення СпО і може бути наданий у змішаному складі з обов'язковим включенням групи спецпризначенців ЗСУ.

Основною особливістю вирішення цих завдань має бути забезпечення у найкоротший час вигідних умов для безперешкодного швидкого і прихованого введення в зазначений район проведення СпО з

ліквідації НЗФ формувань ЗСУ для їх розгортання на випадок виникнення раптової зовнішньої загрози. Але запропонований спосіб має низку особливостей, пов'язаних з проблемою розвідувального забезпечення СпО з ліквідації НЗФ, визначення необхідного часу реакції елементів оперативного шиккування (у першу чергу розвідувально-пошукових груп) та порядку оперативної протидії силових відомств. Однією з пріоритетних особливостей процесу управління при підготовці та проведенні СпО з ліквідації НЗФ, що розглядається, є організація її розвідувального забезпечення за участю сил і засобів із силових відомств, які залучаються, місцевих органів самоврядування, а також довірених осіб з місцевого населення.

У першу чергу, зусилля з інформаційного забезпечення повинні бути спрямовані на безперервне відстеження режимних заходів, які проводяться з боку керівництва НЗФ на території, яка ними контролюється (населені пункти, комунікації, блоковані військові гарнізони та містечка, майданчики та приватні злітні смуги для використання авіаційних засобів тощо). Знання змісту цих заходів і їх спрямованості, своєчасне виявлення баз підготовки НЗФ, аналіз їх розташування режиму функціонування дозволить не тільки своєчасно визначити головні наміри керівництва бойовиків (наприклад, провокація гуманітарної катастрофи, виключення введення ЗСУ в зазначені райони тощо), а й прийняти вірне управлінське рішення, спланувати і провести випереджувальні заходи.

Щодо самого управлінського процесу проведення СпО ліквідації НЗФ, то воно повинно бути спрямоване на досягнення інформаційної переваги як основи для захоплення і нав'язування противнику (НЗФ) оперативної ініціативи. Особливо це буде актуальним у початковий період СпО, який може характеризуватись різкою зміною вихідної оперативно-тактичної обстановки і недостатнім рівнем наявного розвідувального забезпечення. Досягнення інформаційної переваги і захоплення оперативної ініціативи на початковому етапі СпО можливо реалізувати шляхом знищення штабу керівництва НЗФ із захопленням інформації щодо їх складу та дислокації. Це завдання можна від-

нести до способу розвідки “пошук” і доцільно виконувати підрозділом спеціального призначення ДПСУ.

Кінцевою метою початкових дій може також бути затримання й евакуація (краще авіаційним засобом – вертольотом) представника керівництва штабу НЗФ для допиту (в основному щодо схеми та змісту реалізованих ними заходів) і для підтвердження достовірності добутої інформації. Спеціальні дії мають конкретні особливості та вимагають певного рівня спеціальної підготовки мобільних підрозділів ДПСУ. У першу чергу, це передбачає вміння вирішувати такі завдання, як встановлення режиму функціонування об'єкта (наприклад, штабу НЗФ), його ідентифікації, зняття його координат, відпрацювання в реальному масштабі часу рішення на проведення пошуку, наведення та цілевказування вертольоту, проведення евакуації захоплених документів і затриманого. Інформація щодо дислокації штабу НЗФ може бути отримана також у результаті агентурної діяльності СБУ та ДПСУ.

Успішне проведення першого етапу СпО з ліквідації НЗФ значною мірою забезпечує вирішення таких завдань як нейтралізації системи спостереження й оповіщення бойовиків, розблокування дорожніх і морських комунікацій з елементами їх інфраструктури (у тому числі причалів) і взяття їх під контроль, розблокування заблокованих військових містечок, ліквідація НЗФ з використанням авіації, взяття під контроль населених пунктів контрольованих НЗФ, відновлення функціонування місцевих, правоохоронних органів та інші заходи.

Суттєвою управлінською проблемою СпО з ліквідації НЗФ мобільним підрозділом ДПСУ є забезпечення потрібного часу оперативного реагування елементів службового порядку, в першу чергу, розвідувально-пошукових груп. Цей показник є дуже важливим з точки зору забезпечення високого темпу СпО. Найбільш жорстко це питання стоїть щодо застосування розвідувально-пошукових груп проти НЗФ, які діють в операційному районі (лісові масиви, чагарник, складки рельєфу тощо). Для визначення потрібного часу реагування кожного з елементів порядку при виконанні ними завдань за призначенням потрібні окремі дослідження, як теоретичні, так і практичні польові і повітряні.

Ще однією важливою особливістю процесу управління підготовкою та проведенням СпО з ліквідації НЗФ є питання організації оперативної взаємодії всіх силових відомств.

Висновки. Отже, підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що процес управління під час проведення СпО з ліквідації НЗФ є досить складним та потребує урахування великої кількості чинників, які впливають на успішність виконання зазначеного завдання. Однією з пріоритетних особливостей процесу управління при підготовці та проведенні СпО з ліквідації НЗФ є забезпечення потрібного часу оперативного реагування елементів службового порядку мобільних підрозділів ДПСУ з точки зору забезпечення високого темпу СпО.

Не менш важливим є питання оперативної взаємодії всіх силових відомств. Крім того, необхідно ураховувати, що процес підготовки СпО може зайняти досить тривалий термін.

На нашу думку, зазначені рекомендації мають сприяти підвищенню ефективності й оперативності системи управління, заходів планування спеціальних дій, що у свою чергу сприятиме підвищенню ступеня відповідності ДПСУ завданням боротьби з НЗФ.

Список використаної літератури

1. Про затвердження Положення про територіальну оборону України : Указ Президента України від 02.09.2013 № 471/2013.
2. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 03.04.2003.
3. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-УІІ // Відомості Верховної Ради України. – К., 2014. – № 17. – С. 225.

Рецензент – кандидат військових наук, доцент Баратюк В. І.

Мартынюк В., Олешко Д. Пути улучшения системы управления мобильными подразделениями охраны государственной границы при выполнении задач по охране государственной границы Украины.

В статье изложены пути совершенствования системы управления мобильными органами и подразделениями охраны государствен-

ной границы при подготовке проведения специальной операции по ликвидации незаконно созданных вооруженных формирований. Выработаны рекомендации по вопросам повышения соответствия системы управления по выполнению задач борьбы с незаконно созданными вооруженными формированиями.

Ключевые слова: *система управления, органы и подразделения, территориальная оборона Украины, борьба с незаконно образованными вооруженными формированиями, специальная операция, оперативная обстановка, информация.*

Martynyuk V., Oleshko D. Managing system over the mobile divisions and units while ukrainian state border protection and ways of its improvement

The article describes the ways of improvement of managing system over the mobile divisions and units while preparing and conducting special operations on elimination the illegally armed groups. Recommendations on the level correspondence improvement of the managing system concerning the illegally armed groups combating.

It is especially critical today to develop theoretical base of managing system over the mobile divisions while combating the illegally armed groups, which is not described at the “Territorial Defense of Ukraine Provision”.

Effective managing system is crucial while preparing and conducting special operations on neutralizing armed criminals, smuggling prevention or fighting terrorists activity, especially while counter terrorists operation at the eastern part of Ukraine.

During overall planning of the special operation, head of operation should consider: restrictions of arms and riot control weapon usage; phases of special operation; tasks and location of cooperation units and ways of interaction. The decision on preparing the special operation on elimination the illegally armed group should be taken only after the signs of its activity are located.

The intelligence should provide information on internal managing system of illegally armed group, inhabited areas and communication system it uses, its localization, blocked military towns etc.

In terms of lack of time, it would be rational to use air reconnaissance. Tasks of air reconnaissance should be allocated in such a way: SBGSU – border region and coastline, AFU – considering the accomplishment of the objective terms.

Situation assessment starts with the illegally armed group estimation. Its manpower; previous actions; purposes; armament; nationality and confession of its members and their social and politics; number of recruited local inhabitants; number of obligated reservists, who have had military training (native or foreign); number of specialists in explosives, communications etc. should also be taken into consideration.

As a rule, the main purpose of illegally armed group is provoking inner conflict and its further escalation in order to make it possible, that the third country was able to send in the peacekeeping force. The base area of the beginning and further escalation of inner conflict first of all may be the impassable regions, where it is hard to deliver troops shortly; a seashore where it is easy to deliver a landing party; the area with social contradictions; densely populated; vast are also should be considered as possible places to start a conflict.

First of all the intelligence resources should be directed on tracking down all the activity of the illegally armed group leaders on the territory, they control (inhabited areas and communication system, blocked military towns, private take-off strips etc.). Knowing this, analysis of illegally armed group location and operation mode, allows not only well timed define its main goals (like to provoke humanitarian disaster or eliminate possibility of armed forces deploy etc.) but also to take right decision, prepare, plan and conduct preventive measures.

The managing itself should be directed onto gaining the information superiority, in order to impose operational initiative on the enemy (illegally armed group). Especially it will be crucial at the beginning of the special operation, when the development of the strategic scenario may suddenly change because of the lack of the intelligence data. The information superiority may be gained through the elimination of the illegally armed group headquarters and by obtaining the information concerning its

strength and location. This task may be related as “search” and should be performed by the SBGSU special task force.

Essential problem in managing the special operation on elimination the illegally armed group by the SBGSU mobile unit is providing the necessary response time of each involved unit, especially of reconnaissance and search groups. This index is essential for the tempo of the special operation. To calculate the response time for each unit involved, it is necessary to undertake a number of studies, practical and theoretical, on field and in the air.

Another quite important matter of the managing process is the matter of interaction between all the law-enforcement agencies involved in the special operation.

So one can understand, that the special operation managing process requires considering many different entities, which may influence the result of the operation. Essential priority of managing the preparation and conduction of the special operation on elimination the illegally armed group is providing the necessary response time of each involved unit, this index is essential for the tempo of the special operation.

Another quite important matter of the managing process is the matter of interaction between all the law-enforcement agencies involved in the special operation. It is also should be concerned, that the preparation may take a lot of time.

We consider that all these recommendation can improve the effectiveness and quality of the managing processes, planning special operations, which in turn will improve the SBGSU compliance level, considering tasks on combating the illegally armed groups.

Keywords: *control system, organs and units of the territorial defence of Ukraine, the suppression of illegally formed armed forces, special operation, the operational environment information.*